

ЛЮДМИЛА КОВАЛЕНКО

КСАНТИПА

КОМЕДІЯ
В 4-х діях

М.М.

ЛЮДМИЛА КОВАЛЕНКО

КСАНТИППА

Комедія на 4 дії

АВГУСТ 1946

ДОДАТОК ДО ЖУРНАЛУ «ЗАГРАВА»

НАДРУКОВАНО 100 НУМЕРОВАНИХ ПРИМІРНИКІВ

Ч.

Gedruckt bei H. Mühlberger, Augsburg - 100 - 11. 46.

ЛЮДМИЛА КОВАЛЕНКО

КСАНТИНА

(Комедія на 4 акти)

Дійові особи:

Ксантіппа.

Сократ — її чоловік.

Лямпрокл — їхній син 5-6 років.

Тіней.

Лаїса — гетера.

Деменета.

Софія.

Астер.

I-й і 2-й учні Сократея.

I-й і 2-й юнаки.

I-ша і 2-га сусідки Ксантіни.

Старий грек.

Хлопчик з пиріжками.

Раби, прислужниці її рабині у Лаїси.

Нарід на вулиці, перед храмом і на базарі:

ганчарі, селяни, пастухи, музиканти, жерці й інші.

Дія відбувається в 5 столітті перед Різдвом Христовим.

ДІЯ ПЕРША

(Неширока вуличка в Атенах, виходить вона на базарний майдан, частину його видно вдалини. Ранок. На базар поспішають люди: ганчарі, обвішані своїми виробами, жінки з сіл з пучками овочів, водоноси. Пастух, награваючи на сомілці, проганяє дві кози.)

КСАНТИППА йде, несучи згорнутий плащ, і спиняється перед майданом. З'являються I-ша і 2-га СУСІДКИ.

I-ША СУСІДКА

От добре, що ти мене збудила. А то чоловік усе лас мене, що я ледача, і все тиче мені в очі ту навісну Ксантіну.

2-га СУСІДКА

Та й важко випередити. Коли не вийдеши, — вона вже порасться в дворі.

I-ша СУСІДКА

Звичайно, маючи такого чоловіка, доводиться все робити самій. Але мені, хвала богам, нема чого так перериватися.

2-га СУСІДКА

Та глянь, он вона, вже коло базару.

I-ша СУСІДКА

Де? Вона! Диви, вона вже тут! (Підходячи) О, Ксантіппо, раніш тебе не встигнеш пікуди!

КСАНТИППА	Так, у мене сьогодні багато роботи, а треба ж і дешо купити . . .
2-га СУСІДКА	Як на мене, то я думала, що ти вже й додому вернулася.
КСАНТИППА	Так, я трохи засиділась сьогодні . . .
I-ша СУСІДКА	Засиділась! . . Та ще тільки ген-ген показалося сонце! І як холодно! . . А що це в тебе?
КСАНТИППА	Ц . . . Плащ . . . Мені теж здалося, що холедно . . .
I-ша СУСІДКА	Новий плащ? У тебе? Ого! Видно, в Сократа з'явилися багаті учні!
КСАНТИППА	В Сократа нема платних учнів. Він говорить з усіма і для всіх . . . Плащ я виткала сама . . . Я пофарбувала нитки бузиною, і вийшла дуже гарна облямівка. Ось гляньте!
I-ша СУСІДКА	Так, непогано! Навіть скидається на справжній купований плащ.
2-га СУСІДКА	Ї довго ти його ткала?
КСАНТИППА	О, дуже довго, більше двох місяців? Я ж можу ткати тільки вечорами, а ночі тепер такі короткі.
I-ша СУСІДКА	Якби Сократ працював, ти б могла купити такий плащ за одну драхму.
КСАНТИППА	Він каже, що його демон наказує йому повчати громадян.
2-га СУСІДКА	Демон? Лінощі, а не демон! Не хоче працювати і чіпляється до чесних громадян з безглаздими питаннями.
КСАНТИППА	А, розумію, ти сердишся за батька!
I-ша СУСІДКА	За батька? Чому? Хіба Сократ і його викривав?
2-га СУСІДКА	Викривав? Можна подумати, що Сократ — промовець перед старішими.
КСАНТИППА	Хоч і не промовець, а твій батько нічого не міг відповісти Сократові, і всі сміялися з нього, що він скнарий і бере проценти.
2-га СУСІДКА	Звичайно, бере! А хто ж не бере процентів? І Сократ брав би, тільки він не має що позичати.
КСАНТИППА	Хоч ми і нікому не позичаємо, але й самі ні до кого не йдемо по позички.
2-га СУСІДКА	О, послухайте цю жінку! Можна подумати, що вона володіє скарбами Гефайста. Та вже, маючи такого чоловіка, нема чого пишатися: курносий, як етіоп, лисий, а як задумається, то одразу видно, що горбатий.

І-ша СУСІДКА	Та вже хоч не сердясь, Ксантіппо, а моя мати завжди казала, що тільки з великих зліднів могла така вродлива дівчина, як ти, вийти за такого чоловіка.
КСАНТИППА	Звичайно, Сократ не Апполон, але ще вчора Астер говорив, що він найрозумніший чоловік на всі Атени.
І-ша СУСІДКА	Астер? Той молодий багатій?
2-га СУСІДКА	От чому ти запишалась, як сама Геба! Та не дуже радій: Сократ потішав Астера, як комічний мім у театрі. До того ж Сократові непотрібно й маски.
КСАНТИППА	Не смій казати так про моого чоловіка, ти, злоязична єхидно! Не смій! І йдіть собі геть! Не піду з вами! Мені треба тут зачекати на одну жінку
2-га СУСІДКА	О, і добре. А то ти завжди сваришся та кричиши. З тобою й ходити соромно . .
	(Ідуть на базар і губляться в юрбі. Ксантіппа розгортас плащ і вішас його на гілці сливи).
СОФІЯ	Що це таке? Плащ? Ти продаєш його? Що за нього ҳочеш?
КСАНТИППА	Одну драхму.
СОФІЯ	Драхму! За драхму можна купити перський плащ. Бери два оболи.
КСАНТИППА	Я ткала його два місяці. І глянь, яке тонке прядиво.
СОФІЯ	Ну, стій тут. Більше тобі ніхто не дастъ.
	(Оходить і зустрічається з Тідеєм, молодим, простакуватим піарубком, якому спорт і військова муштра надали певної витонченості в постазі і поведінці)
	О, Тідею, куди так рано?
ТІДЕЙ	Не так треба питати, Софіє. Спитай краще, звідки так пізно.
СОФІЯ	Справді, вінок на голові і пелюстки вже прив'яли.
ТІДЕЙ	Один із членів нашої деми оддавав дочку, і я вертаю з весілля.
СОФІЯ	О, чому ти не був у нас! А Лайса так сердилась!
ТІДЕЙ	Сердилась! Можна подумати, що не я Лайсі, а вона мені оплачує ночі.
СОФІЯ	Але ж йй було сумно без тебе . .
ТІДЕЙ	Я послав їй вина, ще й співця надодачу. Чого ж йй було сумувати!

СОФІЯ	Вино не заступить любови.
ТІДЕЙ	Але не міг же я відмовити шанованому громадянинові. Лайса надто багато вимагає. Я люблю бути вільним.
СОФІЯ	Ніхто тебе не в'яже . . . Ти, здається, поспішаєш.
ТІДЕЙ	Так, хочу спати. Прощай! (Робить кілька кроків і спиняється перед Ксантіппою) — О, присягаюсь Афродітою, яка краса! Хто ти? Я тебе ще ніколи не бачив.
КСАНТИППА	Хіба ти знаєш усіх атенян?
ТІДЕЙ	Атенян не всіх, але атеняночок та ще таких вродливих — усіх. Що ти тут робиш?
КСАНТИППА	Продаю плащ.
ТІДЕЙ	Власне, я міг би купити його. Що ти за нього хочеш?
КСАНТИППА	Драхму.
2-га СУСІДКА	(в юрбі) — О, поглянь на нашу працьовиту Ксантіппу! Оце таку жіночку вона тут підчікувала.
(СОФІЯ здалека стежить за КСАНТИППОЮ і ТІДЕЄМ)	
ТІДЕЙ (пошепки)	Я дам тобі три, тільки поцілуй мене.
КСАНТИППА	Що? Та як ти посмів? Я — заміжня жінка!
ТІДЕЙ	То що з того? По совісті тобі скажу, що заміжні жінки цінуються куди солідше, ніж дівчата. Згода?
КСАНТИППА	Геть! Бо як покличу чоловіка!
ТІДЕЙ	Присягаюсь богами — навіщо тобі якогось там чоловіка! Ти — сама Пентесілея, водителька амазонок.
КСАНТИППА	Коли зараз не вступишся, я покажу тобі, що вмію захищатись і сама.
ТІДЕЙ	Вперше бачу жінку, щоб так завзято боронилась од поцілунка. Ну, хочеш, я дам тобі три драхми, а плащ лишиш собі.
КСАНТИППА	Ах, ти (Женеться за ним, замахуючись плащем).
ТІДЕЙ	О, це хіба захист. Це ж одкритий напад. (Тікає і налітає на Сократа, що йде з 1-м і 2-м юнаками). Дивись, куди йдеш! Ти oddавив мені ногу!
1-й ЮНАК	Ох, Сократе, нехай твоя мудрість захистить мене. За мною женеться сама Артеміда-войовнича. Глянь, яка краса! Чисте втілення гніву!
ТІДЕЙ	Ти не знаєш, хто вона така?

СОКРАТ	Бачу, бачу. Моя власна жінка. Що це знову за шум, Ксантіппо? Коли вже ти навчишся поводитись пристойно!
КСАНТИППА	Як, то я ж і винна?! Звичайно, мені доводиться самій захищатись від молодих нахаб, коли чоловік день і ніч вештається по майданах і вулицях . . . Він в'язнув до мене!
I-ша СУСІДКА	Але ж ти сама піджидала його, Ксантіппо!
КСАНТИППА	Хто? Я? . . . Ах, ти, зухвала брехухо!
I-ша СУСІДКА	О, тепер вона взялася до мене (тікає і кричить здалека). А навіщо ти стала під сливовою і не пішла з нами?
КСАНТИППА	Але ж . . . я хотіла продати плащ.
ТІДЕЙ	А я купував його. І давав добру ціну, але вона розсердилася.
КСАНТИППА	Бо ти посмів купувати в мене й поцілунок.
СОКРАТ	Ти посмів?! У заміжньої жінки?!
ТІДЕЙ	Пробач, господине, я був надто сміливий, тепер я бачу . . . Але не завжди можна подолати бажання.
СОКРАТ	Ти не смів навіть бажати цього.
ТІДЕЙ	Е, може й не смів, але, присягаюсь Еросом, дуже бажав.
СОКРАТ	Іди додому, Ксантіппо! Заміжнім жінкам не годиться слухати такі речі.
КСАНТИППА	Тому я й прогнала його. Але він сміє твердити своє й при тобі . . . Не знаю, чи смів би він говорити такі речі при іншому чоловікові.
ТІДЕЙ	Та я ж казав це тобі й без чоловіка . . . До того ж Сократ — філософ і розуміє людину . . .
СОКРАТ	Так, розумію, молодий ти хитрун. Але твоя одвертість доводить, що ти робиш погано тільки через те, що не знаєш, як ти повинен робити
ТІДЕЙ	Це вірно . . . От, коли б ти повчив мене!
СОФІЯ	(виринає з юрби, солодко) — А твоя втома вже минулася, Тідео.
ТІДЕЙ	(недбало) — Так, я попобігав, а це добре розгяне сон. То як же, Сократе? Ти поясниш мені, що таке доброчинність?
I-Й ЮНАК	О, це дуже довго розказувати. Треба тобі було піти з нами — Сократ цілу ніч говорив про це з Протаргородом.
КСАНТИППА	Неначе для цього замало дня.

СОКРАТ	Ти ще не пішла додому, Ксантіппо ?
КСАНТИППА	Ні, мені треба ще купити борошна, олив і часнику, а для цього я повинна продати плащ.
ТІДЕЙ	Але ж я купую його! Дозволь мені купити його, Сократе, на спокуту моєї провини!
СОКРАТ	Спокута не продається, але коли тобі потрібен плащ, — бери його.
ТІДЕЙ	Дякую. А тепер дозволь мені піти з тобою й послухати, що таке доброчинність.
СОКРАТ	Ходім.
КСАНТИППА	Як, ти взяв однього гроші і ключі до нас? Його? Після того, що він говорив мені . . .
СОКРАТ	Звичайно. Кара не поможе, коли людина не розуміє своєї провини. Я доведу йому, що він не повинен був цього робити, бо від цього підупають звичай в місті.
ТІДЕЙ	Так доведи це мені! А то я почиваю, що хочу робити не те, що повинен, а саме те, чого не повинен.
КСАНТИППА	Молодий, як Паріс, хитрий, як Уліс.
I-ша СУСІДКА	(ідко) Приємно бачити, як в молодикові одразу спалахнула любов до доброчинності.
ТІДЕЙ	А твій чоловік — філософ?
I-ша СУСІДКА	Мій? Борони нас, Гефайсте! Мій чоловік — чесний торгівець шкірою.
КСАНТИППА	Сократе, ти ображаєш мене, запрошуючи до себе цього парубка.
СОКРАТ	Роби своє діло, Ксантіппо, а я робитиму своє. Істина вища за жіночу образу. (Ксантіппа сердито відходить).
ТІДЕЙ	Присягаюсь мечем, цю жінку тяжче перемогти, ніж десятьох софістів.
СОКРАТ	Е, не можна рівняти! Жінці чоловік накаже — і повинна слухатись. А софістам треба доводити. Але скажи, друже, як визначаєш ти доброчинність?
ТІДЕЙ	Я? . . Ніколи про неї й не думав. (Виходять).
I-ша СУСІДКА	Мій чоловік, може й не філософ, але ніколи не привів би додому такого вродливого парубка. А тобі шкода?
2-га СУСІДКА	Мені? Пх! Ані краплині! Але час уже нам і додому. (Йдуть).
I-ша СУСІДКА	

СОФІЯ

(дивиться назирі Тідеєві) Ой, не подобається мені ця філософія!

Завіса.

ДІЯ ДРУГА

Невеличкий завулок у бідному кварталі на околиці Атен, на який виходить галерія з Сократового дому.

ТІДЕЙ

(Виходить і крадькома кладе вінок на порозі Сократового дому)

ДЕМЕНЕТА

(Виходить з другого боку. Це стара жінка, тим гайдішка тепер, що колись була гарна і не забула цього. Очі хитрі й жадібні, а з цинічної усмішки видно, що нема на світі такої справи, про яку не можна було б зговоритися з цією старою). Що я бачу, Тідею? Невже це ти напередодні святого Паладіного дня зітхаш біля чужого порогу?

ТІДЕЙ

Ах, Афродіта одвернулась од мене, і Палада не хоче допомогти мені, тітко Деменето! Часом я і сам сердитий на себе.

ДЕМЕНЕТА

Як, то значить це — благання, а не вияв подяки! Це тільки жертва перед неприступним олтарем. Не розумію. Коли маєш такого поганого чоловіка та ще й трохи придуркуватого, то як не зглянутись на благання молодого красеня.

ТІДЕЙ

Коли б поговорила ти з нею, тітко Деменето! Може вона послухала б розумного слова. Хоч би вона глянула на мене привітніше, а я нічого не пожалкую, аби побачити, як ці гнівні очі загоряться коханням. Подумай, як повинна кохати така жінка!

ДЕМЕНЕТА

(тоном експерта) — Так, обійми гнівних жінок завжди дуже пристрасні.

ТІДЕЙ

Може ти умовиш її хоч вислухати мене, а не тікати . .

ДЕМЕНЕТА

А вона тікає? Це добра ознака. Це означає, що вона непевна за себе.

КСАНТИША

(рвучко одчиняє двері, одштовхуючи ними вінок, виливає воду і знову зачиняє двері, грюкнувши ними.)

ДЕМЕНЕТА	Бачив? Спробуй, поговори з нею! Як для мене, старої жінки, то вона надто гаряча. (Нюхас). Добре що хоч помії чисті, а то пропав би май останній плащ.
ТІДЕЙ	Умов й, і ти одержиш такий плащ кольору філялки, що йому позаздрить кожна гетера.
ДЕМЕНЕТА	(ображене, намагається не виявити захвату). Кольору фіялок! Це надто гарно для такої старої мегери, як я.
ТІДЕЙ	Це ти стара, тітко Деменето. Та ти поступишся перед найкращою з наших гетер!
ДЕМЕНЕТА	Е, не співай, голубе, не співай! Були часи, коли це була правда, коли до цих ніг припадало в благанні немало молодих уст, коли ці руки дарили своїми обіймами людині щастя. . . . Колись я вміла кохати, Тідею, і тому мені шкода дивитись на цю дурну Ксантішпу, що не вміє одесвати своєї молодості. А що жінка має за собою! Тільки молодість . . . Але ти краще не даруй мені нового плаща, а дай зараз половину тих грошей, що витратив би на нього. Трохи грошей краще, ніж багато обіцянок.
ТІДЕЙ	Із старих гетер виходять добрі гандлірі (Дас й гаманець). Але коли я не поговорю з Ксантішпою, ти дістанеш стільки бичів, скільки в цьому гаманці оболів.
ДЕМЕНЕТА	Ти поговориш з нею. Але коли вона й тебе зробить святим та доброчинним, — то в цьому вже я не буду винна.
ТІДЕЙ	Ну що ж, за святість варт заплатити п'ятдесят оболів. (Виходить).
ДЕМЕНЕТА	Які дурні ці чоловіки! Міг би собі жити весело й спокійно, так ні — подавай йому бурю і грім. Та раз він платить — його справа. (Іде до дверей Ксантішпи. Натикається на Софію, що виходить з другого боку).
СОФІЯ	Софіє! Ти?
ДЕМЕНЕТА	Тітко Деменето! Яка я рада, що зустріла тебе!
СОФІЯ	В добрий час вийшла я з дому.
ДЕМЕНЕТА	То ти мене шукаєш тут?
СОФІЯ	Та ні. (З досадою) — Моя господиня — дотепніша з гетер, але коли вже забере собі щось у голову, то ні перед чим не спиниться. Подумай, послати мене в оцей злідений квартал!
ДЕМЕНЕТА	(іронічно) Жахливо! Хіба в неї мало рабів?

- СОФІЯ Ну, рабам не можна було б цього довірити! . . .
ДЕМЕНЕТА Це, бачиш, таємниця.
- СОФІЯ Коли таємниця, то й не говори . . . Я не пікава на чужі справи, в мене досить і своїх.
- ДЕМЕНЕТА Ні, зажди . . . Коли ти пообіцяєш мені мовчати і допомогти . . .
- СОФІЯ Я все можу обіцяти, аби й мені щось пообіцяли.
ДЕМЕНЕТА О, збитків від цього ти напевно не матимеш . . .
СОФІЯ Ти знаєш, що останній час Тідей був постійним коханцем у Лайси.
- ДЕМЕНЕТА Звичайно, знаю. Чимало я попоносила від нього подарунків.
- СОФІЯ Ну, спочатку справа йшла добре . . . А потім він почав приходити рідше, а останній тиждень і зовсім не з'являвся.
- ДЕМЕНЕТА Хіба в Атенах більше немає багатої молоді?
- СОФІЯ Біля Лайси в'ється багато золотих джмелів але на неї щось найшло . . . Так важко було його спіймати і так ненадовго . . .
- ДЕМЕНЕТА Так, так, а до того ж він недавно одержав спадщину по дядькові . . . Але чого ж ти шукаєш отут?
- СОФІЯ Бачиш, десь тут живе один чоловік . . . Сократ на ймення . . . Філософ . . .
- ДЕМЕНЕТА (непомітно одводячи її від дверей Ксантіппи)
СОФІЯ То Тідей зробився його учнем?
- СОФІЯ Тільки прикинувся ним . . . Справа в тому, що у Сократа є жінка . . .
- ДЕМЕНЕТА А - а!
- СОФІЯ Ти її знаєш?
- ДЕМЕНЕТА Бачила.
- СОФІЯ Гарна вона?
- ДЕМЕНЕТА Як на чиє око .
- СОФІЯ Лайса доручила мені подивитись на неї . . . розпитати . . . дізнатись, чи часто буває тут Тідей . . . (помічає гаманець, хапає його). Гм, знайомий гаманець . . . А що робиш ти тут?
- ДЕМЕНЕТА Я . . . шукаю килима.
- СОФІЯ (швидко) Для Тідея.
- ДЕМЕНЕТА Так! Ні, для одного чоловіка!
- СОФІЯ Ага, розумію! За скільки він хоче мати килим?
- ДЕМЕНЕТА За драхму.
- СОФІЯ Бери дві — і покинь цю справу.

ДЕМЕНЕТА	Яку справу?
СОФІЯ	Оцю . . . тутешнім килимом . . . Ми поміркуємо, що краще — продавати його чи підождати.
ДЕМЕНЕТА	(захоплено) Сам Меркурій вселився в тебе, дівчино. Згода! Що треба робити?
СОФІЯ	Тідей справді закоханий у цю жінку?
ДЕМЕНЕТА	Всякий чоловік закоханий, поки жінка йому відмовляє. Тепер Тідей аж горить.
СОФІЯ	А вона?
ДЕМЕНЕТА	Вона й говорити з ним не хоче.
СОФІЯ	Гм, справа гірша, ніж я гадала!
ДЕМЕНЕТА	Чому?
СОФІЯ	Тідей вередливий, як дитина. Лайса тим його взяла, що спочатку й дивитись на нього не хотіла. Тепер він не заспокоїться, поки не матиме нової іграшки.
ДЕМЕНЕТА	Тоді покиньмо цю справу. Я взяла з нього гроші, бо чому б і не взяти. Але ця жінка йому не піддається.
СОФІЯ	Гм! Я спробую ще раз поговорити з ним, може він повернеться до Лайси. А коли не захоче — доведеться якось то кинути йому цю іграшку щоб він швидче її зломив і покинув. Ти дізнайся що в неї на сердці, і ввечері приходь до нас. (Виходить).
ДЕМЕНЕТА	Ну, допоможи й захисти мене, Меркурію! (Виходить в дім Сократа).
(На вулицю знову прокрадаються: Тідей, за ним здалеку Софія Зі свого двору виходить 2-га сусідка. Тідей поспішно ховається за напіврозваленим муром. З другого боку виходять І-й і 2-й учні Софія повільно проходить повз них і ховається за деревом).	
І-Й УЧЕНЬ	(молодий юнак) Скажи, матінко, тут живе Сократ?
2-ГА СУСІДКА	Ні, тут живе мій чоловік, найчесніший з атенських цирульників. А Сократ живе отам, дівчинка завалилася. (Виходить, гордо закинувши голову.)
І-Й УЧЕНЬ	Сердита жінка. Я подумав був, що це — Сократова жінка. Та, кажуть, теж стара сердита мегера
2-Й УЧЕНЬ	(Небдало одягнутий, з копицею сивого волосся) Стара? Ні, вона ще молода . . . Але дуже гаряча на вдачу, хоч дбає про Сократа і, мабуть, любить його на свій лад.

І-Й УЧЕНЬ	Любить? Гм! Коли він говорить, я з охотою пішов би за нього на страту Але бути йому за жінку брр, я не хотів би.
(Підходять до дверей Сократа. Звідти на них налітає ДЕМЕНЕТА, за нею КСАНТИППА. Заду поспішає Сократ, намагаючись стримати Ксантіппу).	
КСАНТИППА	Геть з моого дому, гидка зводниця! І якщо я ще колинебудь побачу тебе тут! . . . (одбігає і лишається здаля).
ДЕМЕНЕТА	
СОКРАТ	Все таки, Ксантіппо, не треба так галасувати! Ти знаєш, що я вірю тобі і покладаюсь на твою чесність.
КСАНТИППА	Чесність! Чому ти так покладаєшся на мою чесність, Сократе? Хіба я не молода і кров моя не гаряча! Хіба сонце мене не гріє і весна не для мене цвіте? . . . А ти йдеш з дому на цілі дні і лишаєш мене вдома саму Ти безчесний про-ти мене, Сократе.
СОКРАТ	(протестує рухом).
КСАНТИППА	Не віриш? Ну що ж, давай розберем цю справу. як то ти кажеш завжди
СОКРАТ	Давай, Ксантіппо! А, і ви тут, друзі! Послу-хайте ще й такої бесіди!
2-Й УЧЕНЬ	Ми прийшли по тебе, Сократе . . .
КСАНТИППА	Підожди! Так от, Сократе, хіба чоловік і жінка не два співробітники, що мають одну працю Наприклад, Фідій не може сам і очищати мармур, і обтісувати брили, тому він і бере собі помічника. В такому розумінні хіба жінка не помічник чоловікові?
СОКРАТ	Ну, можемо це прийняти.
КСАНТИППА	І Фідій повинен дбати за свого помічника, вчити його, допомагати йому!
СОКРАТ	Так!
КСАНТИППА	І людину, що виконує свої обов'язки, ми нази-ваємо чесною!
СОКРАТ	.І з цим можна погодитись.
КСАНТИППА	А як назвати чоловіка..що не виконує свого обов'язку перед своїм помічником-жінкою?
І-Й УЧЕНЬ	Присягаюсь дубом, думка йде цілком правильно!
СОКРАТ	Але хіба на мені лежить обов'язок тільки перед жінкою?
КСАНТИППА	А перед ким іще?

СОКРАТ	Але ж перед Атенами і всім народом.
ДЕМЕНЕТА	(В якій заговорила жіноча солідарність) — Але чому з усіх Атен ти виключаєш тільки одну Ксантіппу?
СОКРАТ	Але ж вона — жінка . . . і потім вона завжди чимось заклопотана . . . всякими дрібницями . . .
2-Й УЧЕНЬ	Не забувай, що ми прийшли по тебе, Сократе.
КСАНТИППА	Але чому я завжди заклопотана, Сократе? Чому? Тому, що я завжди виконую свій обов'язок щодо тебе і сина.
2-Й УЧЕНЬ	Кінчай свою балачку, жінко, і облиши Сократа? На ньому лежить більший обов'язок: біля палестри розмовляє з учнями новий софіст. Треба, Сократе, щоб ти пішов туди. Вся наша молодь бігає за ним і слухає його.
СОКРАТ	Але . . . бачиш, думка Ксантиппи вірна . . . Я надто мало допомагаю їй . . .
2-Й УЧЕНЬ	Софіст говорить, що нема істини, що все вірно і невірно, і ніхто не може відповісти йому.
СОКРАТ	(рішуче) Ходімо, друзі!
КСАНТИППА	То ти йдеш, Сократе?
СОКРАТ	Я повинен іти. Софісти шкодять народові.
КСАНТИППА	(гірко) Нарід! Нарід і тебе кличе софістом! . . .
СОКРАТ	А мене ти лишаєш на Деменету?
ДЕМЕНЕТА	Hi! Нехай Деменета йде звідси! Ти побудь сама, подумай, і побачиш, що я не можу не йти.
КСАНТИППА	(Швидко виходить з учнями. КСАНТИППА робить рух, щоб затримати його, але руки безсило опускаються і вона стоїть, сумно скиливши голову).
ДЕМЕНЕТА	От бачиш, Ксантиппо, люба, хіба не мала я рації!
КСАНТИППА	(стомлено) Залиш мене, Деменето! Ти ж чула, що я повинна бути сама! . . .
ДЕМЕНЕТА	Як хочеш, голубко, як хочеш . . . I я скажу, подумай - поміркуй, і побачиш, що стара Деменета добре тобі радить . . . А Сократ нехай собі ходить, як йому так хочеться . . . (Виходить).
КСАНТИППА	(сидіє на кам'яний поріг і стомлено дивиться перед собою. Поступово починає розуміти, що перед нею лежить вінок. Сумна напівусмішка пом'якшує її обличчя, вона нерішуче озирається, підіймає вінок і йде з ним до хати).
ТІДЕЙ	(що весь час крадькома визирав з-за стінки, одним поскоком перестрибув через неї) — Взяла! Хвала філософії!

- СОФІЯ (Виходить з-за дерева) Дивним способом вивчаєш ти філософію, Тідею!
- ТІДЕЙ А, це ти, Софіє!
- СОФІЯ Дивно, що ти ще пізнаєш мене!
- ТІДЕЙ У тебе сьогодні дивний настрій, Софіє!
- СОФІЯ Не дивно, бо я бачу дивні очі.
- ТІДЕЙ (злегка обіймаючи її). Люблю твій язик, Софіє. З тебе вийшов би непоганий філософ.
- СОФІЯ А тебе, я бачу, тягне до жінок філософів.
- (На початку цієї сцени Ксантіша з'являється в дверях з вінком у руках. Побачивши Софію в обіймах Тідея, вона здригається і спиняється).
- ТІДЕЙ (підіймаючи Софію і крутячи її навколо себе) Інколи і я їх тягну.
- СОФІЯ Дивись, не затягнися.
- ТІДЕЙ Тоді я покличу тебе перерізати петлю. .
- СОФІЯ Е, ні, ми, жінки, не розрізуємо петель. Я можу тільки запропонувати тобі іншу.
- ТІДЕЙ Як? Ще петлю? Я загинув!
- СОФІЯ (обіймаючи його за шию) Від такої петлі люди не гинуть. І руки, що створять її, будуть значно біліші, країці, прикрашені дорогоцінностями і намащені парфумами.
- ТІДЕЙ Гм, на старість з тебе вийде добра зводниця. Але я люблю тільки петлі, що їх одягаю сам . . . І тільки задля цього ти опинилася у цьому квартиралі жебраків?
- КСАНТИША (здригається, як від удару).
- СОФІЯ Куди ж мені ще йти, коли я повинна просити милостині!
- ТІДЕЙ Милостині! Невже Астер не дає вам грошей?
- СОФІЯ Астер — дурень, а його водить за гнуздечку ще більший дурень, оцей Сократ, і моя господиня прогнала його . . . Я прошу трохи кохання для своєї господині.
- ТІДЕЙ (легко) Лайсі не щастить. Усі її коханці стають філософами. Я теж пірнув у глибини філософії, і серце мое одвернулось од любови. Так і передай своїй господині.
- СОФІЯ А мені здається, що в цих глибинах ти ловиш гарненьку рибку, і я тільки-що бачила, як вона клонула. Квіти — це випробуваний і певний спосіб.

- КСАНТИППА Чи не про ці квіти говориш ти, дівчино?
- СОФІЯ Ти дуже догадлива, жінко, а ще більш цікава на чужі справи.
- КСАНТИППА Я стояла біля дверей, а ви так говорили . . .
- СОФІЯ Ну, так, звичайно, а ти випадково вийшла подихати свіжим повітрям.
- КСАНТИППА Я вийшла, щоб oddати цей вінок першому, хто трапиться мені назустріч . . . Але я побачила вас так близько одне від одного, що й не знаю, хто був першим. (Кладе вінок між ними) Відаю його вам обом.
- ТІДЕЙ Візьми його, Софіє, і віднеси Лайлі. Це — вінок співчуття. Ми з нею однаково жебраємо кохання.
- СОФІЯ Я скажу тільки, що це вінок від тебе.
- ТІДЕЙ Ні, це вінок від Ксантіппи.
- КСАНТИППА (мимохіть втягуючись у гру) Ні, не годиться, щоб жінка посыала квіти жінці. Ти можеш сказати, що це від моого чоловіка.
- СОФІЯ А, в цьому є сіль!
- ТІДЕЙ Лайлі повинна перемогти філософа, і тоді він приведе до неї юрбу своїх учнів.
- СОФІЯ Гм, в цьому теж є сіль.
- ТІДЕЙ Надто вже солоно, Софіє. На, купи вина і трохи освіжися.
- СОФІЯ От, у цьому я вбачаю мудрість. (Проходячи повз КСАНТИППУ). А в тобі, жінко, багато дурости.
- КСАНТИППА (замахується на неї, але Тідей перехоплює її руку і затримує). Чому ти не захотіла лишити вінок у себе, Ксантіппо?
- КСАНТИППА (Хоче звільнити руку). Тому, що я не хочу приймати дарунків.
- ТІДЕЙ Хіба квіти — подарунок. Це жертва . . . і ти ж підняла його. Ти знала, що це я поклав його перед твоїм порогом?
- КСАНТИППА Знала. (Тідей хоче притягти її до себе, але вона виривається і відстуває). Себто . . . я думала . . . I потім, що була одна мить . . . I я зараз же вийшла віддати його комунебудь . . .
- ТІДЕЙ (Наближаючись до неї). Ти могла його просто викинути.

КСАНТИППА	(відступає від нього, кружляючи по сцені). Бачиш, мені було шкода . . . квіти усміхались мені, і мені стало так присмно . . .
ТІДЕЙ	Приємно ? . . От бачиш!
КСАНТИППА	Ніби привіт од старого друга.
ТІДЕЙ	(різко зупиняється). Що ? Від старого друга?
КСАНТИППА	(заглиблена в себе, не помічає, що тепер уже їй доводиться йти до нього). Або від брата (одступаючи). Від брата?
ТІДЕЙ	Ну, так від когось, з ким можна було б поділитись горем і турботами.
КСАНТИППА	(одступаючи ще далі). Горем і турботами, Ксантішпо ?!
ТІДЕЙ	(нарешті помічає його тон і теж спиняється) Ти здаєшся, здивований.
КСАНТИППА	Присятаюсь Едіпом і його сфінксом, я нічого не розумію. Ніколи жадна жінка не говорила зі мною так. Звичайно вони співають, танцюють, п'ють вино і бавлять нас . . .
ТІДЕЙ	То не жінки були, Тідею, або вони таїлись од тебе.
КСАНТИППА	Можливо! Нехай поб'є мене Зевес своєю стрілою, якщо я думав про це колинебудь.
ТІДЕЙ	Так, звичайно, ти ніколи не зможеш зрозуміти мене.
КСАНТИППА	Ну, от, тепер ти дивишся на мене так сумно, що в мене стискається серце, і я стою безпорадний, немов Геракл перед ніжною Омфалою. Говори, що хочеш, Ксантішпо, тільки не будь така сумна. Ти повинна стояти гордо і переможно, як статуя Ніке-перемоги, і, присятаюсь Гераклом, якщо для цього треба стати твоїм братом, я згоден навіть і на це.
ТІДЕЙ	Ні, ти надто багатий для цього. Тебе здивувало, як це пишна Софія могла опинитись у нашому кварталі . . . кварталі жебраків
КСАНТИППА	Але ж не хочеш ти, щоб я став бідним!
ТІДЕЙ	Ні, лишайся на своєму місці, а я буду на своєму.
КСАНТИППА	Ох, ні, Ксантішпо, ми повинні бути вкупу . . . Не забувай, що я заміняю тобі брата.
ТІДЕЙ	Ти надто молодий для цього, та й я ще не така стара . . . Йди своєю дорогою і лиши мене саму.
КСАНТИППА	ГОЛОС ЛЯМПРОКЛА Мамо! Мамо!

- КСАНТИППА Ні, не саму. Я буду з своїм сином, аж поки він не виросте і не покине мене.
- ТІДЕЙ Ото, є ще й твій син!
- КСАНТИППА Ну, так же! Такий здоровий, червонощокий хлопчиксько. Ти неод пінно полюбиш його, як побачиш. Всі захоплюються ним . . . і дуже розумний . . . Як батько . . . А тепер прощай. (Іде в хату).
- ТІДЕЙ (довго дивиться їй услід. До публіки). Її син . . . Виходить мій небіж. Дійсно, вона швидко зробить мене святым.

Завіса

ДІЯ ТРЕТЬЯ

Веселий Паладин день. В глибині широкі сходи білого храму. В різних місцях мармурові портики і колони.

Весела шумлива елінська юрба рухається до храму і від нього. Вишитаний одяг, квіти, гірлянди. Крики продавців, жінок з квітами, сміх.

Юрба то закриває, то відслонює дійові особи: спереду в юрбі видніється Астер.

СТ. ГРЕК Голуби для офір! Недорого голуби для офір!
ХЛОП. З ПИРІЖКАМИ (перекривляючи) Сороки для офір! Купіть у старого ворона сороку для офіри!

СТ. ГРЕК Мати твоя сорока! Забирається звідси і не заважай торгувати!

ХЛОП. З ПИРІЖКАМИ Ой, рятуйте! Він мене зараз дожене! Ти мабуть брав нагороди на змаганнях років сто назад.
(Сміх).

(Чорні раби виносять на чудово прикрашених ношах ЛАЇСУ За нею йде фінікіянка з опахалом)

ЛАЇСА Спиніться тут! За юрбою я не пройду до храму.
Тепер пошукуйте Софію! І не баріться!

(Фінікіянка поправляє на Лайлі бранки одягу. Та дивиться в дзеркало).

АСТЕР Чи дозволяється в Паладин день вітати служницю Афродіти.

ЛАЇСА (не отриваючись від дзеркала) Піди спитай в оракула.

АСТЕР О, до Дельт надто далеко їхати!

ЛАЇСА Про Дельти й мови нема: твій кирпатий оракул, певне, блукає десь поблизу і пророкує без триніжки.

АСТЕР	А, розумію, ти влучаєш у Сократа.
ЛАЙСА	Кажуть, що зрозуміти його мову так само важко, як і провіщання оракула. (фінікіянці) Поправ застібку!
АСТЕР	Ти гніваєшся, що він і досі не прийшов до тебе! Це великий гріх! Я зараз приведу його на спокуту.
ЛАЙСА	Грішників не приводять на мотузку, вони повинні прийти самі.
АСТЕР	О, це особливий грішник. Йому треба раніше довести, що він і справді грішник.
ЛАЙСА	То веди його, і нехай допоможуть мені боги.
АСТЕР	З тобою краса і Афродіта — і ти завжди переможеш.
(Астер зникає в юрбі, що закриває і Лайсу. На другому кінці сцени з юрби виділяється ТІДЕЙ, що спираєчись на портик, шукає когось серед натовпу. СОФІЯ і ДЕМЕНЕТА здалека стежать за ним).	
СОФІЯ	(визираючи з другого боку портика) Ах, бачу очима багато л'юдей, А сердцем шукаю одної.
ТІДЕЙ	А, що пе за гарненька цокоче тут?
СОФІЯ	Коли я стрекоза, то ти—суворий, надутий жук ... О, а ось і твоя чорна жучиха тягне за собою своє жученя. (Показує на Ксантіппу, що з'являється, ведучи за собою Лямпрокла).
КСАНТИППА	(До Лямпрокла) Підождемо тут. Зараз прийде твій батько і візьме тебе додому, а я піду до храму.
ДЕМЕНЕТА	Ти без чоловіка, Ксантіппо?
КСАНТИППА	Ми повинні були зустрітись тут. Але такий натовп. Ти не бачила Сократа?
ДЕМЕНЕТА	Оде зараз чула, як Астер кликав його до Лайси, знаєш, тієї гетери, що її кинув ради тебе Тідей. I Сократ пішов?
КСАНТИППА	Так. Астер говорив, що хоче ще раз звести його з софістами. Дивися, з помсти за Тідея вона напевне захоче прив'язати Сократа до свого пояса.
ДЕМЕНЕТА	(Випускає Лямпроклову руку) Що? Та як вона сміє! Де вона? Та їй він! Я на нього чекаю, рада що раз на рік звільнюся! ...
КСАНТИППА	(Стривай, Ксантіппо, що ти? Подумай, сваритися в святий Паладин день.)
ДЕМЕНЕТА	

ХЛОП. З ПИРІЖКАМИ Дивіться! Дивіться, зараз жінки битимуться!

I-ША СУСІДКА О, це знову Ксантіппа.

(Ксантіппа, а за нею Деменета зникають в юрбі. Лямпрокл стойть спокійно і жує).

СОФІЯ

Що це ти їси, хлопчику?

ЛЯМПРОКЛ

(показує те, що має в руці).

СОФІЯ

Пхе, простий хліб! Ходім зі мною, я дам тобі медяника.

ЛЯМПРОКЛ

Дай два!

СОФІЯ

Дам три. Ходім швидше (відводить його).

**КСАНТИППА
і ДЕМЕНЕТА**

(вирізняються з натовпу посеред сцени).

ДЕМЕНЕТА

Тихше, тихше, Ксантіппо! Он твій чоловік!

КСАНТИППА

Боги, це правда!

ДЕМЕНЕТА

Я ж казала тобі. I не дивно — вона молода, гарно прибрана і не жене від себе молодиків, як ти.

КСАНТИППА

Замість того, щоб шукати мене і сина ... Володарка Гебо, а де мій син?

ДЕМЕНЕТА

Він десь тут ...

КСАНТИППА

Тепер так часто крадуть дітей ... Ах, боги затъмарили мені розум! Забути про сина ради якоїсь гетери! ...

ДЕМЕНЕТА

Та не побивайся так! Він денебудь близько!

КСАНТИППА

Лямпрокл. Лямпрокл ... Чи ви не бачили хлопчика? Такого чорненького ... Лямпрокл. (Зникає в юрбі).

ТІДЕЙ

(Що весь час пробивався в юрбі за Деменетою) Гей, тітко Деменето, чом не приходиш по бичі?

ДЕМЕНЕТА

Бо не заробила!

ТІДЕЙ

Я тобі добавлю ще п'ятдесят, стара фуріс. Хто мені обіцяв, що сьогодні Ксантіппа буде ласкова до мене!

Я.

А тепер вона втекла, а ти посварилася з нею! Нашо ти дозволила їй втекти?

Не бійся, сама прибіжить!

ДЕМЕНЕТА

(виходить з юрби, тягнучи за собою Лямпрокла) Фу, хвала богам, насилу я тебе знайшла.

СОФІЯ

Могла й не шукати.

ТІДЕЙ

(підводячи Лямпрокла) Оце тобі любовний дарунок від Лаїси.

СОФІЯ

- ТІДЕЙ Що? Дитина? Присягаюсь Зевсом многодітним,
я не лишав його Лайсі!
- СОФІЯ Вона вкрала його для тебе моїми руками.
- ТІДЕЙ Погані ж Лайсині справи, коли, щоб мати дітей,
їй доводиться іх красти.
- СОФІЯ Фе, який поганий у тебе язик! Це син босоногого філософа.
- ТІДЕЙ Ет, що ти мені городиш! Навіщо мені філософи!
- ДЕМЕНЕТА У щасливих людей боги віднімають розум. Веди дитину до Ксантиппи, і вона розцілусь тебе. Зрозумій, що це ти знайшов його для неї.
- ТІДЕЙ Фе, які в нього липкі руки! . . . Але чому ж Лайса? . . .
- СОФІЯ Моя господиня така великудушна. Вона говорить, що коли боги покарали тебе ганебним коханням, то треба допомогти тобі, щоб люди не сміялися з її колишнього кохання.
- ТІДЕЙ Он як! Лайса занадто вже добра. Не потребую її допомоги. (Відштовхує Лямпрокла).
- ЛЯМПРОКЛ (злякано дивиться на нього; очі йому ширяться, сповнюються слізьми, і він вибухає плачем) Мамо. Мамо-о! Хочу до мами!
- ГОЛОС КСАНТИППИ Лямпрокл! Лямпрокл!
- ЛЯМПРОКЛ (голосніше) Мамо!
- ДЕМЕНЕТА Мати близько. Кажу тобі, цілуй його швидше, коли хочеш, щоб мати поцілувала тебе. (Одбігає від них і починає гукати) Лямпрокл!
- ЛЯМПРОКЛ (від здивування перестає плакати) Та я ж тут! Осьдечки я, тітко!
- КСАНТИППА (виривається з юрби) Лямпрокле! Дяка богам! Ти живий!
- ЛЯМПРОКЛ Авжеж, живий!
- КСАНТИППА Я думала, що тебе вже вкрали в мене. (Побачивши Тідея) О, це ти! Ти знайшов мені його?!
- ТІДЕЙ Я йшов . . . він ішов . . .
- ЛЯМПРОКЛ Ми йшли з тіткою . . .
- ТІДЕЙ Його взяла якась жінка, а я відняв його.
- ЛЯМПРОКЛ Вона сама оддала мене тобі.
- ТІДЕЙ Сама . . . Ха-ха-ха . . . Ах ти, дурнику! Я ж тебе одняв!
- ЛЯМПРОКЛ Ти мене штовхнув.
- ТІДЕЙ Я тебе штовхнув назустріч твоїй любій мамі

ЛЯМПРОКЛ	(вражений брехливістю дорослих, дивиться на нього, засунувши від хвилювання пальця в рот).
КСАНТИППА	Як ти подбав про хлопчика і про мене! Одразу видно шляхетне серце.
ТІДЕЙ	Чого я не зроблю для тебе, Ксантіппо! Коли я тримав його за руку, мені здавалось, що це твоя (бере її за руку) така маленька і смаглява.
КСАПТИППА	Шо ти, схаменися!.. Всі дивляться, а ти...
ТІДЕЙ	Але коли я зможу поговорити з тобою, щоб ніхто не заважав? Сьогодні? Завтра?
КСАНТИППА	Ні, завтра я не зможу, мені треба буде піти на роботу.
ТІДЕЙ	Так коли ж?... Мені так багато треба сказати тобі!.. Про твого хлопця: він такий розумний...
КСАНТИППА	Правда? Всі це кажуть. Мабуть він у батька вдався.
ТІДЕЙ	Але чому в батька? Він схожий на тебе і я за це люблю його. Коли б я міг, я б не лишав його ні на хвилину.
КСАНТИППА	(згадавши про Сократа) Ти не залишив би, а батько... (Стас навশиньки, щоб побачити групу, що коло Лайси. Юрба закриває її і Тідея).
(Ще раніше Софія наблизилась до групи Лайси і Сократа).	
СОФІЯ	Хвала жукам, жучихам і стрекозам!
ЛАЙСА	Що ти говориш?
СОФІЯ	Стрекоза допомогла золотому джмелеві врятувати жученя для жучихи. Тепер усе залежить від волохатого жука. (Вказує на Сократа). Привіт мудрецеві!
СОКРАТ	Привіт тобі, дитино.
ЛАЙСА	Ага, розумію. На, прикрась себе і піди побався.
СОКРАТ	Весела дівчина. Що вона тут говорила про жуків?
ЛАЙСА	(примруживши очі, дивиться на Ксантіппу і Тідея, що саме виринули з юрби) Ах, нічого важливого, то розмова для дурних жінок, а не для мудреців. (Сократ хоче знову обернутись до Астера, але Лайса спиняє його) Дивись, яка гнівна жінка! Нещасний у неї, мабуть чоловік.
СОКРАТ	А, це моя жінка.
ЛАЙСА	А біля неї той гультяй, Тідей. Хіба він вам родич?

СОКРАТ	Що ти тут робиш, Ксантіппо? З ким пе ти йдеш на свято?
(Ксантіппа розгубилась від його суворого тону і не знаходить відповіді).	
ДЕМЕНЕТА	(приходить й на допомогу) Що, вже заспокоївся твій хлопчик, Ксантіппо?
КСАНТИППА	Дякую, вже заспокоївся. (До Сократа) Я шукала Лямпрокла, а потім тебе.
СОКРАТ	Як ти могла шукати мене, стоячи на одному місці? І навіщо шукати сина, коли він коло тебе?
КСАНТИППА	Я побачила, що ти говориш з Астером і пішла шукати тебе . . . Ти ж обіцяв узяти його сьогодні з собою . . .
ЛАЙСА	Сократ заговорився з нами і забув . . . Хіба можуть мудреці пам'ятати всі хатні дрібниці. Оце та важлива справа, для якої ти забув нас, Сократе?
ЛАЙСА	(До Астера) Погана справа, коли жінці доводиться нагадувати чоловікові про його обов'язок перед нею.
КСАНТИППА	(До Сократа) Погана справа, коли жінка не знає що таке обов'язок.
ЛАЙСА	Колись я чула, що обов'язок жінки коритись чоловікові.
КСАНТИППА	Колись я чула, що обов'язок гетери — поступатись перед чесними жінками.
СОКРАТ	Звичайно, жінко . . .
ЛАЙСА	(перебиваючи) Мені більше подобаються старі часи, коли сварливі жінки смирно сиділу в гінекеї.
КСАНТИППА	Мені більш подобаються старі часи, коли гетери не сміли виходити вдень на вулиці.
ЛАЙСА	(вперше зв'ятається безпосередньо до Ксантіппи) Мені подобається твій дотеп, жінко. Коли тебе продаватимуть за борги, я куплю тебе собі для розваги.
КСАНТИППА	Мене зворушиє твоя доброта. Коли ти вкриєшся язвами, я дам тобі покривало, щоб сковати твою бридоту.
АСТЕР і СОКРАТ	(що розгублено переминалися, як і всі чоловіки, коли вони присутні при жіночій сварці, починають говорити разом).
СОКРАТ	Але я питав тебе . . .
АСТЕР	Але ж ти розмовляла з Тідеєм.

СОКРАТ	Це не годиться для заміжньої жінки.
КСАНТИППА	А що годиться для заміжньої жінки?
СОКРАТ	О, хіба в тебе мало обов'язків!
КСАНТИППА	О, звичайно, ти поклав на мене всі обов'язки, щоб говорити іншим про іхні обов'язки. Але я вже стомилася нести сама ввесьтягар життя. Ти говориш розумно, і тебе часто кличуть на бенкети. Але, бенкетуючи на чужому весіллі, чи питаєш ти себе: а що єсть моя жінка і мій син. Ці дрібниці не повинні заважати йому. Ну, хочеш, я буду давати тобі, скільки тобі треба, тільки дай Сократові спокій.
АСТЕР	Я не жебрачка. Мені не потрібно твоїх грошей.
КСАНТИППА	Ох, жінко, ти говориш про гроші більше, ніж генера. Але ми беремо тільки гроші, а вам треба всього чоловіка.
ЛАЇСА	Зате ви й даєте йому тільки хвилину насолоди. Я ж усе життя тягну воза разом з ним і мені потрібно сумлінного помічника.
КСАНТИППА	Не він тобі, а ти йому повинна помагати. Бо ти звичайна жінка, а він великий мудрець, що дбає про прекрасне майбутнє нашого міста і народу.
АСТЕР	Коли звичайні жінки не родитимуть дітей, то кому буде потрібне ваше прекрасне майбутнє і звідки ви братимете ва пих філософів?
КСАНТИППА	Ой, Сократе, твоя жінка теж великий філософ. Не заздрю тобі.
ЛАЇСА	Ну, а я не заздрю жінці, що дійшла вже до філософії.
ДЕМЕНЕТА	(Тямпроклові) А ти, хлопче, теж хочеш бути філософом?
ЛАЇСА	Ні, я хочу їсти.
ЛЯМПРОКЛ	От, до чого доводять балачки. Бери дитину і веди його додому.
СОКРАТ	Як додому! Я ж іще не була в храмі!
КСАНТИППА	Тобі не в храм треба, ти йди в академію пов'чати чоловіків.
I-Й УЧЕНЬ	Ох, голубе, коли б не цей (на Лямпрокла), та не цей (на Сократа). То може я б була в академії. А тепер мені лишається тільки храм. (До Сократа) Ти ж обіцяв мені, що візьмеш дитину, і я цілий день буду вільна.
КСАНТИППА	Хочу їсти! Ходім додому!
ЛЯМПРОКЛ	

СОКРАТ	Підеш до храму іншим разом.
КСАНТИППА	Коли? Я цілу весну чекала цього свята. Тепер можете почекати трохи і ви (підштовхує Лампрокла). Іди до батька, іди!
ХЛОП. З ПИРІЖКАМИ	Див'тесь, див'тесь, жінка жене чоловіка зі свята!
I-ша і 2-га СУСІДКИ	I завжди ця Ксантіппа посвариться.
КСАНТИППА	(До хлопчика з пиріжком.) А тобі що? Піди витри материне молоко.
ХЛОП. З ПИРІЖКАМИ	Ой-ой! Тепер вона на мене кидається.
КСАНТИППА	(Сократові) Ну, чого ти став тут на посміховисько людям? Ідіть! Поїсте раз і самі. Там усе наготовлено.
ЛАЇСА	Тепер я бачу, Сократе, що ти не прийдеш до мене завтра побесідувати з новим софістом.
АСТЕР	Ні, ні, ти неодмінно повинен прийти, Сократе, це буде так цікаво!
СОКРАТ	Так, я неодмінно прийду, бо це ж учень славетного Продіка. (Ксантіппі) А ти не затримуйся, помолись швиденько й приходь.
КСАНТИППА	Добре, добре, ідіть уже. (Сократ з сином виходять).
ЛАЇСА	Оде так жінка!
ХЛОП. З ПИРІЖКАМИ	Хіба це жінка! Це буря! У-у-у!
I-ша СУСІДКА	Божевільна жінка.
КСАНТИППА	(не слухаючи нікого, радіючи хвилині свободи, йде до храму серед насмішкуватої юрби, що розступається перед нею. Швидко виходить на останню приступку, стає навколошки й схилляє голову. Плечі їй починають тремтіти).
I-Й УЧЕНЬ	От, тепер вона плаче! Зрозумій цю жінку!
ДЕМЕНЕТА	(зітхаючи) Заплачеш.

Завіса

ДІЯ ЧЕТВЕРТА

Зал для банкетів у Лаїси, відгороджений від авансцени великою пурпуровою завісою. Завіса розсунута, але навіть тепер перед нею є куточек, де можуть сковатись від гостей двоє людей.

В залі видно великий стіл, прикрашений квітами й гірляндами. За столом „возлежать“ гости: СОКРАТ, АСТЕР, ТІДЕЙ, СОФІСТ, I i 2

УЧНІ и інші. Позаду кожного стоять служниць, тільки позаду Тідея нема нікого

Бенкет в розпалі. Чути вигуки, музику, сміх

- ЛАЇСА Вип'ємо, друзі, за філософію на честь наших гостей!
- ВСІ Хвала філософії!
- СОФІСТ (молода людина з чорною борідкою, кучерявий, виплеканий, самозакоханий і вередливий). А тепер вип'ємо на честь краси і її найкращого зразка — нашої господині!
- ТІДЕЙ Хвала красі і всім зразкам її!
- ЛАЇСА Всім зразкам, Тідею. Ого, який широкий у тебе розмах!
- СОКРАТ А що, юначе, називаєш ти красою?
- ЛАЇСА Так, так, Сократе, тобі вже давно час поспитати про це у нього
- ТІДЕЙ О, ні, не питай мене! Питай у нього (показув на софіста). Він усе розуміє і про все балакає, а я просто люблю красу і шукаю її скрізь, не турбуючись про розуміння.
- СОФІСТ Юнак має рацію. Треба скрізь шукати краси, бо вона — найцінніша в життю.
- (Перед завісу виходить Софія. Вона чимось схильована і на мигах кличе Лайсу)
- ЛАЇСА (виходить) Що сталося?
- СОФІЯ Знаєш, хто допомагає єгиптянинові готовувати страви?
- ЛАЇСА Навіщо меніце знати?
- СОФІЯ Це Ксантіша.
- ЛАЇСА Що? Не може бути?
- СОФІЯ Вона! Вона! Я шукала домоправителя, зазирнула на кухню, а там вона. Я так і оставпіла. Ти не помилилася?
- ЛАЇСА Ні, там жарко, і вона одкинула покривало. Я швидше втекла, щоб вона мене не запримітила.
- ЛАЇСА Га, на це варт подивитись!
- СОФІЯ Тільки не злякай її.
- (Лайса виходить, Софія іде до залі і стає позаду Тідея).
- ТІДЕЙ Нарешті й ти! Я вже занудьгував без тебе.
- СОФІСТ А де ж вино, що по нього ти ходила?

СОФІЯ	Господиня сама пішла по нього.
(Лаїса повертається, повна перемоги й зловтіхи. За нею несуть амфору з вином).	
СОФІСТ	(До служниці, що стоїть позаду нього). Гей, дівчино, налий мені ще цього вина! Люблю патмоське вино. Присягаюсь богорівним Продіком. Та ти надто обережно ллещ, моя красуне! Дай, я сам (бере в неї амфору, але руки йому тримтять від сп'яніння; і амфора падає просто на ногу служниці). Та скрикує і сідає просто на підлогу). А, всі демони Партара! Розлив таке прекрасне вино!
СОКРАТ	І крім того, здається, перебив ногу цьому метеликові!
ЛАЇСА	Нічого, нічого, вина мені надіслали повний міх, а дівчина мені не дорого коштувала. (Іншій рабині). Допоможи їй вийти і поклич до мене Деменету. (Наливає Софістові вина і виходить за завісу).
ДЕМЕНЕТА	(входить, витираючи руки). Ти мене кликала, господине?
ЛАЇСА	Цей п'яний софіст перебив ногу Состраті. Тепер нема кому прислуговувати йому. Вишли сюди ту жінку, що ти найняла допомагати на кухні.
ДЕМЕНЕТА	Ї . . . Ї . . . не можна, вона потрібна на кухні.
ЛАЇСА	Не бреши, ти думаєш, я не знаю, кого ти привела сюди під цим доброчинним серпанком.
ДЕМЕНЕТА	(аж присідає зі страху). Присягаюсь богами! . .
ЛАЇСА	Не присягайся — забрешеш! Веди ї сюди, цю Пенелопу, Пентесілею, філософа, словом, що навісну Ксантіппу, і нехай вона прислуговувати гетериним гостям.
ДЕМЕНЕТА	Але коли вона побачить . . .
ЛАЇСА	Нехай бачить! Вчора вона довго ображала мене на майдані, сьогодні мій день. Веди ї або прогнани, не заплативши грошей!
ДЕМЕНЕТА	То нехай з неї не знімають серпанку!
ЛАЇСА	Гаразд! Я цього теж не хочу! Та попередь ї, щоб була тихо. Ніякого галасу, ні крику. Я не люблю жартувати.
ДЕМЕНЕТА	Твоя воля, господине.
ЛАЇСА	(повертається на місце — Софістові). За свою необережність ти будеш покараний.

СОФІСТ	Як, о світозарна!
ЛАЇСА	Тобі тепер буде служити моя стара нянька.
СОФІСТ	Стара! О змилуйся! Вигляд старости ображає мій погляд.
ЛАЇСА	О, вона буде під серпанком. Не підіймай його. і ти не побачиш нічого страшного
СОФІСТ	О, ні, я не зачеплю її, присягаюсь богорівним Продіком!
СОКРАТ	Чому ти звеш його богорівним, друже?
СОФІСТ	Тому, що слова його сповнені мудрости, і ка дорівнює мудрості Зевеса!
СОКРАТ	А що ти звеш мудрістю, друже?
СОФІСТ	О, дуже просто, мудрий той, хто все розуміє!
(На початку цього діалогу і водночас із ним перед завісою відбувається далеко драматичніша сцена: там з'являється Деменета і Ксантіппа, бліда і схвильована).	
ДЕМЕНЕТА	Нічого не поробиш, голубко, хочеш заробляти гроші, то мусиш коритися багатим. Та це не надовго. Вони всі напідпитку, і ти швидко зможеш піти.
КСАНТИППА	Ох, коли б завтра не треба було платити податку, я втекла б додому!
ДЕМЕНЕТА	Ну й тікай! Я шепну Тідеєві, він прибіжить до тебе й принесе тобі гроші.
КСАНТИППА	Ти знову починаєш, стара схидно!
ДЕМЕНЕТА	От журна! Я ж про тебе дбаю! Мені шкода твоєї молодості й краси. Потім пожалкуєш, та буде пізно. От я, так уміла пожити!
КСАНТИППА	Ну, що од цього маєш?
ДЕМЕНЕТА	А що матимеш ти? Хто бачить, як ти працюєш, б'єшся, утримуєш родину, допомагаєш чоловікові, ростиш сина? Ніхто. Хіба тільки й запам'ятають, що ти часто кричала, а що кричала од болю — кому до того діло!
КСАНТИППА	Коло мене до смерти буде син . . . та й чоловік також . . .
ДЕМЕНЕТА	(Накидаючи на неї серпанок). Ну, так іди. Ех, дочко, хоч ти й лаєш мене, а мені шкода тебе:
ЛАЇСА	(Софії) Піди, приведи ж няньку, а то наш гість лишився без прислужниці.
СОФІЯ	(вибігає й хапає Ксантіппу за руку) Ходім, старенька! У нас тут весело і зовсім не страшно!
КСАНТИППА	(вирівнявшись прямує за нею просто на софіста).

СОФІСТ	Ох, та це — сама смерть володарка! Хоч руки в ній молоді і гарні.
ЛАЇСА	А як тобі подобаються мої?
СОФІСТ	Ці! Та хіба це руки! Це дві лілії. присягаюсь Афродітою! І які пахощі!
СОКРАТ	Друже, не присягайся богам!
СОФІСТ	(не відриваючись від Лаїсіних рук, неуважно) Чому?
СОКРАТ	Зараз я доведу тобі. Скажи, кого ти називаеш богом?
СОФІСТ	Та перестань ти, в ім'я Зевеса! Ти один ставиш більше запитань, ніж цілий аеропаг! Хіба це зветься бесідою?
СОКРАТ	А що називаєш ти бесідою?"
СОФІСТ	Ну, от (перекривлюс). Друже, чому ти ставиш так багато запитань?
СОКРАТ	Бо істина відповідає сама.
СОФІСТ	А що ти звеш істиною, друже?
АСТЕР	Але що ж це за бесіда! Хіба це обіцяла ти нам. красуне?
ЛАЇСА	(віднімаючи руки) Наш гість жартує. Він просто уважніший за вас.
СОФІСТ	Звичайно, я жартую. Тепер, віддавши данину красі, зайдемось істиною (до Ксантіппи). Налий, старенька, мені вина!
КСАНТИППА	(наливає і переливає через край)
СОФІСТ	Ну, от, тепер я зовсім мокрий.
ЛАЇСА	Ти вже зовсім ні на що не придатна, нянько!
КСАНТИППА	Мені доведеться вигнати тебе
ЛАЇСА	(мовчить).
КСАНТИППА	То ти винна і не хочеш перепроситись.
ТІДЕЙ	(насили, здушеним голосом) Пробач, господине!
СОФІСТ	(почувши цей голос, здригається й починає при- дивлятись до неї, Сократ занятий бесідою з Астером, нічого не помічає
ЛАЇСА	(вередливо) Боги, який похмурий голос! Це сама Прозерпіна!
	Коли вона тебе турбує, я дам тобі іншу Софіє, ти станеш там, а ти, найстарша, будеш прислуго- вувати наймолодішому

(Ксантіппа і Софія міняються місцями)

ТІДЕЙ	О, я не боягу! Коли б і сама Прозерпіна вийшла до мене, я навіть не поворухнувся б ій назустріч: я тепер зрікся кохання, і навіть твої стріли, Лайса, не страшні мені.
СОФІСТ	Не кажи так, бо Лайса може ранити тебе стрілами Ероса.
СОКРАТ	А чому ти думаєш, що в Ероса є стріли?
АСТЕР	(задоволено) Отут то він його спіймав!
ЛАЙСА	Астер, як на великих змаганнях — дивиться, хто прийде першим.
СОФІЯ	Боги, хіба можна рівняти? На змаганнях сидиш і не дишеш, поки женуть вперед близкучі колесниці.
СОКРАТ	(що весь час поривався відповісти Софістові, говорить швидко, користуючись хвилиною тиші) Це різьбарі зображають його з стрілами, а різьбарі такі ж люди, як і ми.
СОФІСТ	(Що спокійно почав істи, здивовано підіймає голову). Що таке?
ЛАЙСА	Пробач, Сократе!.. Але в нашого гостя було таке здивоване обличчя, а ти так швидко проговорив!
ТІДЕЙ	Одбив, як фінікіянка на бубні.
АСТЕР	(йому, сердито) Звичайно, тобі більше подобались би Ксантіппі повчання.
ТІДЕЙ	А звичайно! Присягаюсь, коли б жінка взялась учити мене, я слухав би її, аж поки не поплив би Стіксом. Але ж Ксантіппу нема кому й слухати. (До Сократа) Купив би ти їй хоч раба.
ЛАЙСА	А ти мабуть маєш такого на прикметі.
ТІДЕЙ	А якже! Молодий, не дурний, і, жінки кажуть, що гарний. Я віддав його їй даром
СОКРАТ	Ні, друже, ми не такі багаті, щоб мати рабів.
СОФІСТ	Ой, філософе, не відмовляйся, бо це ж не тобі збирається Тідей робити подарунок. Може, твоя жінка ще й візьме.
ЛАЙСА	Навіщо нам сперечатись? — Спитаймо мою няньку! Вона знала багато жінок і може нас розсудити. (До Ксантіппи) Як ти гадаєш, візьме Ксантіппа цього раба?
КСАНТИППА	Навіщо рабині раб?
СОФІСТ	(затулюючи вуха) Фе, ніколи не чував на бенкетах такого голосу

- СОКРАТ (Лаїсі) От бачиш, яке безглуздя! Як моя жінка може бути рабою, коли я громадянин Атен?
- КСАНТИППА Кожна жінка — раба, а замість кайданів її тримають дитячі руки.
- СОФІСТ (майже верещить) Ні, я не можу зносити цього голосу! (Софії) Візьми цитру і награвай мені потиху, бо інакше я захворію.
- ЛАЇСА А що, добре розсудила моя нянька? Не згірш за твою жінку, Сократе!
- СОКРАТ Мені здалось навіть, що я чую її голос.
- КСАНТИППА (здригається і спирається на край стола — Тідей непомітно гладить її руку).
- ЛАЇСА Ми ввесь час говоримо про неї, от тобі й здалось.
- ТІДЕЙ (Тідеєві) Хіба є яканебудь подібність?
- Ніякої! Вчора вона дякувала мені за те, що я знайшов її дитину і, присягаюсь Еолом, то був наймелодійніший голос у світі.
- ЛАЇСА Як ти добре його запам'ятав!
- ТІДЕЙ А звичайно! В тебе теж присмінний голос, але подяка за подарунок ніколи не ззвучить так, як подяка за сина.
- СОКРАТ Не розумію, навіщо ви так багато говорите про мою жінку?
- ЛАЇСА (зривається з місця) Правда! Де танцюристки? Ходім зі мною, нянько, покличеш їх.
- ТІДЕЙ А як же я буду?
- ЛАЇСА Не бійся, вона швидко повернеться. (Вийшовши за завісу, говорить, задихаючись від гніву) Слухай ти, прислужницє, твій голос дратує моїх гостей!
- КСАНТИППА То я піду.
- ЛАЇСА (хапає її за руку) Га, не так швидко, голубко!
- ТІДЕЙ Ти будеш тут до кінця, бо інакше я не заплачу тобі!
- КСАНТИППА Однаково, я піду. Я більш не можу
- ЛАЇСА Ні, ти зостанешся! Або підеш, але раніш я зірву з тебе цей серпанок щоб кожний побачив, хто прислуговує гетериним гостям
- КСАНТИППА А—а! (одкидає серпанок). Нехай бачать. Нема ганьби в тому, щоб заробляти гроши!
- ТІДЕЙ (із залі) Ну, де ж моя нянька? Я хочу ще вина!
- КСАНТИППА (швидко спускає покривало).
- ЛАЇСА Ага, ти забула про нього! Хіба не ради нього прибігла ти сюди?

- КСАНТИППА Я навіть не знала, що він буде тут!
ЛАЇСА Не бреши! Я бачила, як він гладив твою руку.
ТАДЕЙ Та не радій! Він недовго буде твій!
ЛАЇСА (виходить за завісу) А, ось і воїна! А я там
ТАДЕЙ нудьгую без вина!
ЛАЇСА І без прислужниці!
КСАНТИППА Фе, Лайсо, невже тобі доводиться ревнувати
ТАДЕЙ навіть до старої няньки! Та я й при ній скажу
ЛАЇСА тобі, що мое серде бажає іншої
ТАДЕЙ Скажи вже просто їй!
ЛАЇСА Мене вже не хвилюють любовні скарги!
ТАДЕЙ Звичайно, господине. Не слухай наших нерозум-
ЛАЇСА них слів, краще налий вина і принеси його
ТАДЕЙ єюди. (Коли Ксантіппа виходить до Лайси) Слу-
ЛАЇСА хай, Лайсо, навіщо ти привела сюди цю жінку?
ТАДЕЙ (не стримано). Щоб ти побачив, як вона бігає за
ЛАЇСА тобою.
ТАДЕЙ Невже? Справді? Я не чекав цього!
ЛАЇСА Ах, не думай, що вона женеться за тобою, тіль-
ТАДЕЙ ки за твоїми грішами!
ЛАЇСА Яка ти захланна! Скрізь бачиш тільки гроші,
ТАДЕЙ й гроші! Допоможи мені, і я заплачу тобі більше,
ЛАЇСА як за твоє кохання!
ТАДЕЙ Що? Допомогти?! добре, я допоможу тобі! (Рвуч-
ЛАЇСА ко повертається і, маже штовхнувши Ксантіп-
ТАДЕЙ ппу, що несе вино, виходить у залю, закривши
ЛАЇСА за собою завісу).
ТАДЕЙ (бере вино). Невже господине, тебе вже не
ЛАЇСА турбують любовні скраги?
ТАДЕЙ Hi.
КСАНТИППА Ти нагадуєш мені одну атенянку, жінку п'ого
ТАДЕЙ Сократа. Вона так само невблаганна і не хоче
ЛАЇСА слухати про любов. (Присувається до неї і бере
ТАДЕЙ її за руку). І на зріст вона така сама . І рука
ЛАЇСА і навіть коло мізинчика такий самий рубець.
ТАДЕЙ (Вириває руку її ховає її за спину).
КСАНТИППА (одкриває серпанок) Боги, яка ти бліда і сквильо-
ТАДЕЙ вана! Чого ти боїшся? Я люблю тільки тебе!
ЛАЇСА I Laїsa обіцяла мовчати Ale як ти наважилася
ТАДЕЙ на це? I навіщо? Tobі варт було тільки
ЛАЇСА переказати через Деменету. i я сам прилетів
ТАДЕЙ би до тебе
КСАНТИППА То, ти думаєш, що я тут ради тебе (невесело
ТАДЕЙ сміється)?

ТІДЕЙ	Ти смієшся?! Але для чого ж ти тут? Невже ти бігаєш за чоловіком?
КСАНТИППА	А хіба я за тобою коли бігала?
ТІДЕЙ	Ну, от, тепер ти — та сама Ксантіппа. Як я люблю твій гнів! Ти непокірна, як амазонка.
КСАНТИППА	Амазонка? Скажи, жебрачка, що за гроші віддає на наругу свою гордість.
ТІДЕЙ	Тоді навіщо ти упираєшся? На, візьми, а на світанку я принесу тобі ще.
КСАНТИППА	Ти — мені — гроші? Я працюю, а не продаюсь!
ТІДЕЙ	Ах, я не знаю, що робити з твою впертістю!..
КСАНТИППА	Але я не можу бачити тебе отут серед п'яних гетериних гостей... І щоб вона знущалася з тебе!.. Позич у мене ці гроши!
ГОЛОС ЛАІСИ	Я не знаю, коли зможу їх віддати!..
ТІДЕЙ	Тідею, нянько, скінчили ви вже там?
ЛАІСА	(показується в розсунутій завісі) Та чом не йдете? Тідея не можна залишити сам на сам з жінкою.

(З залі чути сміх Софіста).	
КСАНТИППА	(вся здригається від образи і поривається до Лаїси)
ТІДЕЙ	Зажди! (Твердим кроком підходить до Лаїси і відкидає її разом з завісою вбік). Ти жартуеш, як гетера, Лаїсо, але цій жінці не годиться слухати тебе!
ВСІ	в залі замовкають і здивовано дивляться на нього.
СОФІСТ	Що таке? Він сп'янів!
ЛАЇСА	(підводячись) Він сп'янів від насолоди з цією ческою жінкою, що обдиває заробіток у гетер
СОФІСТ	Боги! З цією старою!
ЛАЇСА	Вона ще не така й стара! (хоче зірвати серпанок з Ксантіппи, та відступає) Ага, тобі соромно показати своє обличчя людям!
ТІДЕЙ	Цій жінці нема чого соромитись, хіба того, що ти стоїш біля неї!
ЛАЇСА	Так, захищай її!.. Ну що ж, гетера допоможе подружці!.. Можеш іти, жінко, мені шкода твого чоловіка!

КСАНТИППА	(робить кілька кроків до виходу, але гордість спиняє її). Мені нема чого соромитись! (Одкідає серпанок).
АСТЕР, СОКРАТ І УЧЕНЬ	Ксантіппа!
СОФІЯ	(Софістові) Сократова жінка.
СОФІСТ	Що? Вона? Його? Оце так доброчинність!
СОКРАТ •	(суворо) Як могла ти опинитись тут, Ксантіппо, я не вірю своїм очам!
КСАНТИППА	Я заробляла гроши!
СОФІСТ	(заливається п'янім сміхом) Вона заробляла! Хі-хі-хі! Лаїсо, то ти не все береш собі, а лишаеш і іншим.
ТІДЕЙ	Замовчи ти, п'яне барилло!
СОФІСТ	А цей гарячиться! Хі-хі-хі!..
СОКРАТ	Замсвчи, друже, і дай нам з'ясувати правду. Я знову питаю, Ксантіппо, що робила ти тут?
КСАНТИППА	А я відповідаю, я заробляла гроши. А що робив тут ти?
АСТЕР	(Встає, похитуючись) Залиш питання, жінко! Прийшов твій час відповісти.
ТІДЕЙ	П'яний суддя — не суддя.
АСТЕР	Мовчи, спокуснику заміжньої жінки! Подякуеш Согам, коли тебе тільки виженуть з Атен.
ЛАЇСА	Побити камінням треба таких людей: і його, і її...
ТІДЕЙ	Ах, як гетера обстоює цнотливість.
ЛАЇСА	Я гетера, і всі те знають. Атени беруть з мене надто високий податок, щоб виганяти мене.
СОКРАТ	Замовчіть ви всі! Що саме ти робила тут, жінко?
КСАНТИППА	Мила посуд і прислуговувала п'янім гетериним гостям. Я ж повинна заробляти на себе й на сина, щоб ти міг служити місту.
СОКРАТ	(на ТІДЕЯ) А він?
ТІДЕЙ	Я домагався її кохання — але надаремне. Ніщо не могло спокусити її.
КСАНТИППА	Він говорить правду.
АСТЕР	Ага, це ти кажеш, а хто ж тобі повірить?
КСАНТИППА	Мені не повірять? А хто ж ви такі, щоб судити мене?
АСТЕР	Чоловік завжди має право судити жінку.
КСАНТИППА	Га! Має право! Хто дав йому його

- СОКРАТ** Жінка повинна скорятись чоловікові. Інакше все загине, і держава зруйнується.
- КСАНТИППА** Ваша держава... Нехай вона згине!.. Нехай все згине, коли одним дозволено все, а іншим— тільки наруга! (Підбігає до столу і геть скидає з нього посуд) Ось вам! Нехай все гине!
- (Всі скоплюються з-за столу і біжать з вигуками й сміхом до за-віси)
- СОФІСТ** Ну, ю жіночка!
- ЛАЇСА** Гей, ти не казися! Я продам тебе з торгів за одну ту чашу, що ти розбила.
- ТІДЕЙ** (в воєнному азарті) Бий, Ксантіппо, я заплачу!
- КСАНТИППА** Я заплачу сама. Все життя я плачу. Плачу молодістю, красою, здоров'ям, дітьми — всім плачу для вас, для ваших міст, для вашого майбутнього ...
- СОКРАТ** Але прийти в гетерин дім! ..
- КСАНТИППА** Туди, де був мій чоловік! ..
- СОКРАТ** Що можна чоловікові, того не можна жінці! ..
- КСАНТИППА** Весь закон стоїть на цьому ...
(затуляючи вуха) Ох, тільки вже не говори! .. Цілий вечір ви проговорили, і кому від того говоріння краще чи легше... Розмови, розмови, розмови... Ходите півнями, кружляєте, дъюбаетесь, а потім приходите до нас, стомлені від такої праці, і вимагаєте за цю балаканину послуху й покори ...
- АСТЕР** Що ти розумієш, жінко? .. Сократ буде вславлений в віках, як наймудріший з Атенян.
- КСАНТИППА** А я, як найсварливіша ... з атенянок, але без мене він би давно пропав. Бо тільки жінка тримає чоловіка. І його сили ... Ах, та що з вами говорити, пустість мене! . Мені тут нічим дихати!

Завіса.

